

«Αξιοποίηση των Δρόμων του Νερού»: μια εναλλακτική προσέγγιση προς την Αξιοβίωτη Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Π.Ε. Άρτας

Ζβάριτς Β. – Χημικός Μηχανικός, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Καπνίζου Μ. – Παιδαγωγός Μέσης Εκπαίδευσης, μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Βαμβουκάκης Κ. – Δρ. Γεωλόγος, ΕΔΙΠ ΕΜΠ

Η Περιφερειακή Ενότητα Άρτας αποτελεί περιοχή με σημεία ιδιαίτερου φυσικού κάλους, όπως ο κόλπος του Αμβρακικού, τα κάτω Τζουμέρκα, ο ποταμός Άραχθος, κ.α. και αξιοσημείωτη παραγωγή στον πρωτογενή τομέα, καθώς και δυναμικούς κλάδους στο δευτερογενή τομέα. Ωστόσο, οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν μέχρι σήμερα δεν στάθηκαν ικανές να προσφέρουν στην περιοχή την αναγνωσιμότητα που της αξίζει με βάση τα φυσικά και ανθρώπινα χαρακτηριστικά.

Αποφασίστηκε να ακολουθηθεί η μεθοδολογία της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης (Ρόκος, 2004) η οποία διαρθρώνεται σε επτά βήματα. Είναι κοινή παραδοχή για την διεπιστημονική ομάδα ότι η ανάπτυξη πρέπει να είναι ταυτόχρονη και διαχρονική σε ερευνητικό, επιστημονικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, τεχνικό/τεχνολογικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, ακόμη περισσότερο, για τις ιδιαίτερες έως και μοναδικές συνθήκες της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών περιοχών οποία τελείται πάντα σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον άνθρωπο και το «ολικό» του περιβάλλον, φυσικό και πολιτισμικό, μέσα στο οποίο αυτός και οι συλλογικότητές του οφείλουν να εντάσσονται ειρηνικά και δημιουργικά ως αναπόσπαστα μέρη του και όχι ως κυρίαρχοι, ιδιοκτήτες, «επενδυτές» και εκμεταλλευτές του, όπως αυτές σχετίζονται αλληλεξαρτώνται και συστηματικά αλληλεπιδρούν στο χώρο και στο χρόνο με το ευρύτερο, το αστικό, το εθνικό έως και το πλανητικό περιβάλλον του.

Στο αναπτυξιακό σενάριο που προτείνεται αξιοποιείται σε μεγάλο βαθμό το φυσικό διαθέσιμο των άφθονων επιφανειακών νερών της περιοχής, τα ιδιαίτερα τοπικά προϊόντα, η αυτόχθων λαϊκή σοφία και η πολυεπίπεδη ανθρώπινη συνεργασία με απώτερο σκοπό μια ζωή «Αξιοβίωτη». Οι Συλλογικότητες θα αποτελέσουν την βάση για την δημιουργία όλης αυτής της νέας πραγματικότητας η οποία θα προσελκύσει νέους ανθρώπους να επιστρέψουν και να ξαναζωντανέψουν την Π.Ε. Άρτας.

Εισαγωγή

Περιοχή έρευνας της παρούσας μελέτης αποτελεί η Π. Ε. Άρτας. Πρώτο στάδιο της μεθοδολογίας η οποία ακολουθήθηκε αποτελεί η καταγραφή της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτισμικής, περιβαλλοντικής, τεχνικής/τεχνολογικής και της πολιτικής όπως επιδρά σε κάθε τομέα της πραγματικότητας. Η αναζήτηση στοιχείων έγινε μέσα από κάθε λογής διαθέσιμη πηγή. Απαραίτητη κρίθηκε η επικοινωνία με άτομα που έχουν γνώση της περιοχής.

Επιχειρείται λοιπόν, μια όσο το δυνατόν πιο ολιστική προσέγγιση της υφιστάμενης κατάστασης, μέσα από τα χαρακτηριστικά που συνθέτουν την πραγματικότητα της ΠΕ Άρτας, έτσι όπως εκφράζονται μέσα από τη σημερινή κατάσταση ισορροπίας ανθρώπινων, κοινωνικών και παραγωγικών σχέσεων και συστημάτων χρήσεων γης, παραγωγής και διανομής, απασχόλησης και κατανάλωσης (Ρόκος 2004). Οι παθογένειες και στρεβλώσεις που εντοπίστηκαν το δίχως άλλο σχετίζονται με την αποκλειστική και μονοδιάστατη στόχευση της υποτιθέμενης «ανάπτυξης», όπως κι αν βαφτίζεται (βιώσιμη, αειφόρος, πράσινη), στην οικονομία, που επιτάσσει το κυρίαρχο ιδεολογικοπολιτικό πλαίσιο αξιών και επιλογών, μέσα από τη θεοποίηση του κέρδους, της επιχειρηματικότητας, της ανταγωνιστικότητας, που συγχρόνως αγνοεί και υποβαθμίζει τις υπόλοιπες διαστάσεις της πραγματικότητας καθώς και τις μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις. Ενώ, ταυτόχρονα κρίσιμο στοιχείο της συγκεκριμένης πραγματικότητας, η σε μεγάλο ποσοστό ορεινότητα του νομού, όπου οι παραπάνω έννοιες και δράσεις της «βιώσιμης» ή «αειφόρου» ανάπτυξης δεν έχουν καμιά απολύτως παρουσία λόγω των ιδιαίτερων φυσικών και κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στις ορεινές περιοχές.

Η συνολική εικόνα της περιοχής προσομοιάζει με μια συνηθισμένη για την ελληνική πραγματικότητα σύνθεση όπου παρατηρούμε υπερβολική συγκέντρωση πληθυσμού, με ότι αυτή συνεπάγεται στα πεδινά και ιδιαίτερα στο αστικό κέντρο του νομού και την ταυτόχρονη εγκατάλειψη των μικρών οικισμών της περιοχής ιδιαίτερα των ορεινών. Από την καταγραφή της δημογραφικής εξέλιξης του πληθυσμού του νομού, περίπου το 68% του πληθυσμού κατοικεί σε πεδινές περιοχές, το 10% περίπου σε ημιορεινές και το υπόλοιπο 22% σε ορεινές. Ταυτόχρονα βέβαια μετακινήσεις πληθυσμού έγιναν και προς άλλα αστικά κέντρα της χώρας αλλά και προς το εξωτερικό. Το γεγονός ότι η περιοχή δεν αλλοιώθηκε τουριστικά, έτσι όπως στη χώρα μας επέδρασε η αλόγιστη και άκριτη δράση του τουρισμού, είναι προφανώς θετικό. Ωστόσο, αυτό το γεγονός συνεπάγεται μιας κοινής σε εμάς και ανθρώπων του περιβάλλοντός μας διαπίστωσης, ότι η περιοχή δεν είναι ιδιαίτερος γνωστή, με αποτέλεσμα να μην ελκύει πολλούς επισκέπτες. Σημείο αναφοράς της είναι τα πέτρινα γεφύρια της και κυρίως το γεφύρι της Άρτας.

Αδικημένη από αυτή την άποψη η περιοχή, καθώς όπως διαπιστώνει όποιος την επισκέπτεται, αλλά και η ομάδα μας μετά τη διερεύνηση της περιβαλλοντικής και πολιτισμικής της πραγματικότητας, διαθέτει εξαιρετικά φυσικά, (όπως το στοιχείο της αφθονίας του καθαρού νερού) και πολιτιστικά διαθέσιμα, όπως σημαντική λαογραφία και μνημεία.

Ο πληθυσμός του νομού συγκεντρώθηκε κατά κύριο λόγο στις πεδινές περιοχές, με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια ιδιαίτερος άνιση κατανομή του, μεταξύ πεδινών και ορεινών περιοχών. Το μεγαλύτερο ποσοστό πληθυσμού συγκεντρώνει η πρωτεύουσα του νομού, (από τους 67.877 κατοίκους της ΠΕ Άρτας, σύμφωνα με την απογραφή του 2100, οι 43.166 είναι κάτοικοι του Δήμου Αρταίων) με ότι αυτό συνεπάγεται στη διαδικασία κάλυψης της αυξημένης στεγαστικής ανάγκης των κατοίκων, με δεδομένη την απουσία της απαιτούμενης χωροταξικής πολιτικής, όπως συμβαίνει σε όλα τα αστικά κέντρα της χώρας, επέφερε δυσμενείς συνέπειες για το δημόσιο χώρο.

Η ύπαιθρος, από την άλλη, εφόσον δεν δόθηκαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις και κίνητρα για τη συγκράτηση του πληθυσμού, αυτό είχε ως φυσική συνέπεια την «ερήμωση» ολόκληρων

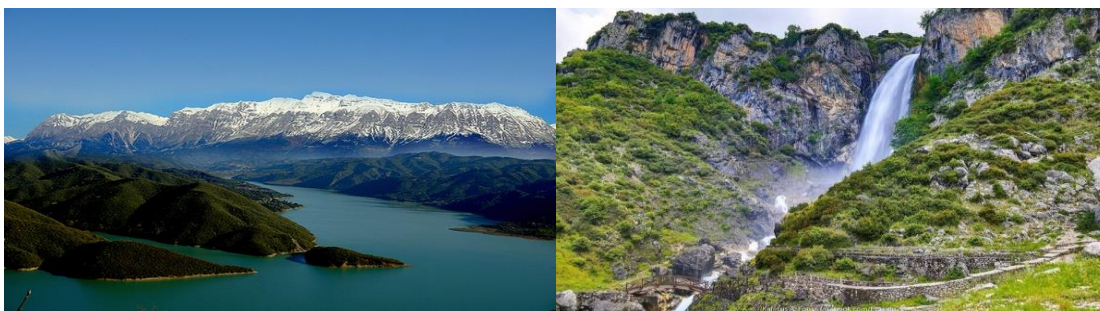
χωριών και να μείνουν αναξιοποίητες σημαντικές δομές όπως σχολεία, δημόσια κτίρια κλπ., καθώς και την απώλεια της τοπικής πολιτισμικής ταυτότητας των περιοχών αυτών αλλά και την εγκατάλειψη μεγάλου μέρους των παραδοσιακών δραστηριοτήτων.

Η οικονομία της περιοχής εξακολουθεί να στηρίζεται κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Συγκεκριμένα το 38% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού, απασχολείται στους τομείς: Γεωργία – Κτηνοτροφία – Αλιεία - Δασοκομία και παρ' όλο που έχουμε να κάνουμε με ιδιαίτερα δυναμικούς κλάδους, εντούτις η διάθεση τους στην αγορά, στις περισσότερες περιπτώσεις δε φέρει την ονομασία προέλευσής τους, γεγονός πολύ αρνητικό για τη δυναμικότητα της παραγωγής του νομού, ενώ και εδώ η «ερήμωση» της υπαίθρου από πληθυσμό, επέφερε τις δυσμενείς συνέπειες εγκατάλειψης καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Ο δευτερογενής τομέας, Βιομηχανία – Βιοτεχνία, παρουσιάζει μια μικρότερη δυναμική αλλά δεν είναι αμελητέο και απασχολεί το 18% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την αλόγιστη χρήση του είναι σημαντικές και ιδιαίτερος εμφανείς στον Αμβρακικό κόλπο. Τέλος, ο τριτογενής τομέας, Εμπόριο – Υπηρεσίες – Τουρισμός, όπως συμβαίνει σε όλη τη χώρα εμφανίζεται ιδιαίτερα ενισχυμένος και απασχολεί το 39%, κυρίως σε ότι αφορά τους κλάδους εμπορίου και υπηρεσιών και όχι ιδιαίτερα τον κλάδο του τουρισμού.

Κοινή διαπίστωση της διεπιστημονικής ομάδας διερεύνησης αποτελεί το γεγονός ότι το μέχρι σήμερα «μοντέλο ανάπτυξης» της περιοχής όχι μόνο δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αλλά αντίθετα απαξίωσε και τις υφιστάμενες δυνατότητες. Η περιοχή μελέτης είναι μια αναμφισβήτητα προικισμένη περιοχή με υπαρκτές δυνατότητες και προοπτικές ολοκληρωμένης και ουσιαστικής ανάπτυξης σε κάθε τομέα της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής, πολιτισμικής, τεχνικής/τεχνολογικής πραγματικότητας. Για τη διαμόρφωση λοιπόν μιας διαφορετικής πραγματικότητας στον νομό Άρτας απαραίτητη προϋπόθεση για την ομάδα διερεύνησης αποτελεί «η διαμόρφωση μιας διαφορετικής κατάστασης ισορροπίας με στόχο την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη. Η θεωρία της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, (Ρόκος 2004) όπως αυτή πολυδιάστατα διαφορίζεται από τις συνήθεις «μερικές», ειδικές, και θεματικές/κλαδικές, προσεγγίσεις μορφές και θεωρίες της ανάπτυξης. Δηλαδή η ταυτόχρονα και διαχρονικά Ανάπτυξη σε ερευνητικό, επιστημονικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, τεχνικό/τεχνολογικό, πολιτισμικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, ακόμη περισσότερο, για τις ιδιαίτερες έως και μοναδικές συνθήκες της φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας των ορεινών περιοχών οποία τελείται πάντα σε διαλεκτική αρμονία και με σεβασμό στον άνθρωπο και το «ολικό» του περιβάλλον, φυσικό και πολιτισμικό, μέσα στο οποίο αυτός και οι συλλογικότητές του οφείλουν να εντάσσονται ειρηνικά και δημιουργικά ως αναπόσπαστα μέρη του και όχι ως κυρίαρχοι, ιδιοκτήτες, «επενδυτές» και εκμεταλλευτές του, όπως αυτές σχετίζονται αλληλεξαρτώνται και συστηματικά αλληλεπιδρούν στο χώρο και στο χρόνο με το ευρύτερο, το αστικό, το εθνικό έως και το πλανητικό περιβάλλον του.

Εικόνα 1: Κορωνησία - Αμβρακικός Κόλπος (Πηγή: content-mcdn.ethnos.gr)

Εικόνα 2: Λίμνη Πουρναρίου (Πηγή: mw2.google.com) – Καταρράκτης (Πηγή: skaikairos.gr)

Καταγραφή – Ανάλυση

Μέσα από έρευνα στις διαθέσιμες πηγές πραγματοποιείται η καταγραφή της Κοινωνικής, Οικονομικής, Περιβαλλοντικής, Πολιτισμικής, Τεχνικής/Τεχνολογικής πραγματικότητας καθώς και της πολιτικής διάστασης, όπως αυτή εμφανίζεται σε κάθε ένα από τους παραπάνω τομείς.

Ακολουθεί η ανάλυση των στοιχείων τα οποία συγκροτούν την Κοινωνική, Οικονομική, Περιβαλλοντική, Πολιτισμική, Τεχνική/Τεχνολογική πραγματικότητα καθώς και της πολιτικής τους διάστασης.

Πολιτισμική Πραγματικότητα

Μελετώντας την ποικιλία των χαρακτηριστικών που διαθέτει η Π.Ε. Άρτας και τις σχετικές αδυναμίες σε συνδυασμό με τις πρακτικές που τέθηκαν σε εφαρμογή σε ξένες χώρες δημιουργείται ένα σημαντικό υπόβαθρο για τη διαμόρφωση προτάσεων με στόχο την προβολή και την ανάπτυξη της περιοχής.

Τα σημαντικότερα προβλήματα της περιοχής είναι:

- Αδυναμία τοπικού δικτύου κάλυψης διαδρομών γύρω και διαμέσου των υδάτινων όγκων. Απουσία τοπικών εκδηλώσεων σε σημεία φυσικού κάλους όπως για παράδειγμα στην λίμνη Πουρναρίου.
- Έλλειψη συνεργασίας τοπικών συλλόγων και Αρχών για την ενίσχυση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων.
- Στη διάδοση των εθίμων και των παραδόσεων του τόπου δεν υπάρχει ενιαία καταγραφή ώστε να είναι εύκολη η ανάδειξή τους.

Δυνατότητες

Η ανάδειξη της ξεχωριστής και ελκυστικής πολιτιστικής ταυτότητας που προβάλλει τη ιδιαιτερότητα της ΠΕ είναι η σημαντική δυνατότητα. Σε αυτή την προσπάθεια μπορεί να συμβάλει σημαντικά η εκπόνηση ενός πολιτιστικού σχεδίου περιφερειακής κλίμακας, στο πλαίσιο ενός οργανωμένου πολιτιστικού σχεδιασμού.

- Προσπάθεια δημιουργίας ενός πολιτιστικού δικτύου, η πόλη της Άρτας, θα μπορούσε να αποτελέσει την αφετηρία από όπου οι νέες θεματικές ενότητες θα συνδέονται μέσω κατάλληλα διαμορφωμένων πολιτιστικών διαδρομών.

- Τα τοπικά φεστιβάλ είναι σημαντικό διαθέσιμο καθώς παρέχει κίνητρα για την ανάπτυξη ιδιαίτερων παράπλευρων δραστηριοτήτων.
- Πλήθος πολιτιστικών συλλόγων που προβάλλουν π.χ. την παραδοσιακή μουσική και τους παραδοσιακούς χορούς, τα οποία πλέον είναι σημαντικό κομμάτι των τοπικών πανηγυριών.
- Ο γαστρονομικός τομέας του τουρισμού μπορεί να συνδυαστεί (εφόσον αποκτήσει την απαιτούμενη τοπική ταυτότητα) με την τοπική μουσική ενώ η ποικιλία αθλητικών δραστηριοτήτων δύναται να προβάλλει τα ορεινά χωριά ως ολιγοήμερους προορισμούς.

Τέλος, ενδείκνυται η ανάδειξη της Άρτας ως Βυζαντινό Πολιτιστικό Κέντρο που ιστορικά υπήρξε η πρωτεύουσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου και διαθέτει πλήθος από πολύ αξιόλογα Βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία.

Κοινωνική Πραγματικότητα

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζονται στο νομό είναι:

- Πληθυσμιακή ερήμωση των μικρών οικισμών της Π.Ε. και ιδιαίτερα των ορεινών.
- Δημογραφική γήρανση του πληθυσμού. Ευθύνεται στο γεγονός ότι, το κράτος συστηματικά έχει εγκαταλείψει την ελληνική ύπαιθρο με αποτέλεσμα οι κάτοικοί της να εξαναγκαστούν σε φυγή προς αναζήτηση καλύτερων όρων διαβίωσης.

Από την καταγραφή της δημογραφικής εξέλιξης του πληθυσμού του νομού, περίπου το 68% του πληθυσμού κατοικεί σε πεδινές περιοχές, το 10% περίπου σε ημιορεινές και το υπόλοιπο 22% σε ορεινές.

- Έντονα φαινόμενα παράνομης εργασίας.
- Φαινόμενο της μετανάστευσης. Τα τελευταία χρόνια της κρίσης, έχει ενταθεί συνολικά, καθώς παρατηρείται κύμα μετανάστευσης και εκτός Ελλάδος, προς αναζήτηση εργασίας.
- Μη αξιοποίηση επιστημονικού δυναμικού.
- Κλείσιμο σχολικών μονάδων.
- Έλλειψη λειτουργίας βρεφονηπιακών σταθμών στον Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων και στον Δήμο Γεωργίου Καραϊσκάκη. Λόγω της ερήμωσης των ορεινών κατεξοχήν οικισμών αυτού του Δήμου και των ολίγων και ηλικιωμένων κατοίκων που έχουν απομείνει.
- Απουσία υποδομών αθλητικών δραστηριοτήτων, εκτός του ποδοσφαίρου και μπάσκετ. Πολλές από τις αθλητικές εγκαταστάσεις εμφανίζουν προβλήματα λόγω κακής συντήρησης.
- Έλλειψη Θεραπευτηρίων στην Περιφερειακή Ενότητα Άρτας.
- Απουσία Κέντρου Υγείας στον δήμο Ν. Σκουφά. Στον νομό συνολικά λειτουργούν μόλις 3 Κέντρα Υγείας, (τα λιγότερα από τους άλλους 3 νομούς της Ηπείρου).
- Ελλείψεις σε υλικά, σε υποδομές σε τεχνολογικό εξοπλισμό, όπως βέβαια και σε προσωπικό, στο ΓΝΑ.
- Έλλειψη υπηρεσιών συμβουλευτικής.
- Στα προβλήματα, ωστόσο, εντάσσονται και ατομικές στάσεις και κακές νοοτροπίες, που συνδέονται με την ιδιοκτησία και αντιτάσσονται στη λογική της συνεργασίας, και της αλληλεγγύης, καθώς επίσης επιζήμιες λογικές μονοδιάστατης επιδίωξης του κέρδους που κυριαρχούν στη σύγχρονη εποχή, οι οποίες ωστόσο μπορούν, έστω και σε περιορισμένη κλίμακα, να ξεπεραστούν μέσα από ενημέρωση, διάλογο, επιχειρήματα.

Δυνατότητες

- Οι ηλικιωμένοι κάτοικοι που γνωρίζουν όσο κανείς άλλος την περιοχή και διαθέτουν το ασύγκριτο πλεονέκτημα της «αυτόχθονης σοφίας», μπορούν να συνεισφέρουν με αυτή σε κάθε προσπάθεια να ζωντανέψει και πάλι ο τόπος τους, μεταλαμπαδεύοντας τη γνώση αυτή στους νεότερους που θα θελήσουν να επιστρέψουν και να δουλέψουν.
- Το κέντρο εκπαίδευσης Υγειονομικού του στρατού, θα μπορούσε ενδεχομένως να καλύψει ανάγκες της τοπικής κοινωνίας.
- Η επανακατοίκηση ορεινών οικισμών από νέους ανθρώπους, με καταγωγή ή όχι από την περιοχή, οι οποίοι θα επιλέξουν να ζήσουν και να εργαστούν σε αυτή, παρά να βρίσκονται αντιμέτωποι με τον εφιάλτη της ανεργίας και της κοινωνικής απομόνωσης μπορεί να αποτελέσει την σημαντικότερη προοπτική ανάπτυξης για την ΠΕ Άρτας. Μέσω αυτής της αλλαγής μπορούν να αναβαθμιστούν ΟΛΟΙ οι τομείς της πραγματικότητας.
- Επίσης, ενώ η γεωμορφολογία της περιοχής ενδείκνυται για την ανάπτυξη αθλητικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται άμεσα με τη φύση, εντούτις δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση σε αυτά. Ο Ορειβατικός Σύλλογος που λειτουργεί και δραστηριοποιείται στην περιοχή μπορεί επίσης να αξιοποιηθεί σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που δίνει η γεωμορφολογία του τόπου για την ανάπτυξη ειδικών αθλητικών δραστηριοτήτων.

Οικονομική Πραγματικότητα

Τα κυριότερα προβλήματα του νομού είναι:

- Η άρδευση και η γενικότερη διαχείριση των υδατικών πόρων της περιοχής. Μετά τη δημιουργία των δύο μεγάλων φραγμάτων (πυρναρί I και II), μειώθηκε η ποσότητα του νερού που διέρχεται επιφανειακά από τον Άραχθο.
- Έλλειψη προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (Π.Γ.Ε.)
- Έλλειψη εκπαίδευση παραγωγών στα συστήματα πιστοποίησης.
- Αναξιοποίητη η πλούσια γεωργική παραγωγή πορτοκαλιών, μανταρινιών και άλλων εσπεριδοειδών και ακτινιδίων. Πλούσια κτηνοτροφική και γαλακτοκομική παραγωγή η οποία όμως δεν φέρει τον όνομα της Π.Ε. Άρτας.
- Έλλειψη νοοτροπίας ανάπτυξης αγροτουρισμού.
- Αναξιοποίητες καλλιεργήσιμες εκτάσεις λόγω του αυξημένου κόστους παραγωγής.
- Δυσκολία στην αντικατάσταση των καλλιεργειών με νέες ποικιλίες η είδη πιο προσοδοφόρα.
- Εργασία παράνομων μεταναστών προκειμένου να διατηρηθεί χαμηλό το κόστος παραγωγής.

Δυνατότητες

- Διαθέτει πλούσια αγροτική παραγωγή, καθώς το κλίμα που επικρατεί είναι ιδανικό για την ανάπτυξη πλήθους φυτικών ειδών. Τα προϊόντα που έχουν χαρακτηριστεί ως Προστασίας Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.) έχουν πολλές δυνατότητες να αυξηθούν.
- Βελτίωση των υφιστάμενων και την εισαγωγή νέων καλλιεργειών, που θα επιφέρουν υψηλότερα κέρδη για τον παραγωγό και τον ντόπιο πληθυσμό.
- Ανάδειξη σε κέντρο παραγωγής και εμπορίας αγροτικών προϊόντων, λόγω της σημαντικής παραγωγής προϊόντων.

- Διατήρηση της παραδοσιακής γεωργικής πρακτικής, παρασκευάζοντας υψηλής ποιότητας παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα (γλυκά κουταλιού, αυγοτάραχο, χέλια κτλ.).
- Αξιοποίηση Α.Π.Ε., και ειδικότερα του γεωθερμικού πεδίου και η χρήση του σε θερμοκηπιακές καλλιέργειες, μπορεί να συμβάλλει στην εκτόξευση της γεωργικής παραγωγής, ποιοτικών λαχανικών.
- Η Ιχθυοκαλλιέργεια στον Αμβρακικό κόλπο.
- Αξιοποίηση των αποβλήτων των ιχθύων ως λίπανση στις καλλιέργειες.
- Η αξιοποίηση του ιδιαίτερου φυσικού πλούτου της περιοχής, της λίμνης Πουρναρίου.
- Μεγάλος αριθμός εγκαταλελειμμένων δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων που μπορούν να αξιοποιηθούν.
- Η δημιουργία Βιομηχανικής Περιοχής στην Άρτα, προσφέροντας τα πλεονεκτήματα συγκέντρωσης και διαχείρισης της παραγωγής, με ταυτόχρονη μείωση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος.

Τεχνική/Τεχνολογική Πραγματικότητα

Προβλήματα

- Το βασικό πρόβλημα του οικιστικού δικτύου, αποτελεί η ανισομερής κατανομή του πληθυσμού στον νομό και των δραστηριοτήτων του στον χώρο. Συνέπεια αυτού η ύπαρξη μεγάλου αριθμού εγκαταλελειμμένων δημόσιων και ιδιωτικών κτιρίων.
- Κτηματολόγιο. Η μη ολοκλήρωση του Κτηματολογίου είναι ακόμη μια έλλειψη βασικής υποδομής.
- Σημαντικά προβλήματα στο συγκοινωνιακό Δίκτυο. Στο επαρχιακό δίκτυο του νομού, χρήζουν συντήρησης, βελτίωσης ή αποκατάστασης ένας μεγάλος αριθμός τοπικών οδών ή τμημάτων τους.
- Έλλειψη της βιομηχανικών υποδομών και ορισμού ζώνης βιομηχανικής δραστηριότητας. Η μέχρι σήμερα έλλειψη ενός πλάνου ανάπτυξης και συγκεκριμένης θέσης των βιομηχανιών, οδήγησε σε άναρχη οργάνωση του συνόλου των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, κάτι που καθιστά την λειτουργία των επιχειρήσεων ακριβότερη και με μεγαλύτερη επιβάρυνση για το περιβάλλον.
- Ελλείψεις στο αγροτικό οδικό δίκτυο.
- Το δίκτυο ύδρευσης σε κάποιους οικισμούς του νομού έχει ανάγκη έργων ακόμη και εγκατάστασης, αλλά και συντήρησης ή αποκατάστασης των σωλήνων αμιάντου. Δεν έχουν ολοκληρωθεί όλα τα αντίστοιχα έργα.
- Διαχείριση των αστικών λυμάτων γίνεται σε πολλούς οικισμούς με την ευθύνη των ίδιων των κατοίκων, καθώς τα αποχετευτικά δίκτυα εξυπηρετούν ακόμα όλο το εύρος του πληθυσμού.
- Στον νομό, δεν γίνεται ανακύκλωση αστικών αποβλήτων.

Δυνατότητες

- Η σύγχρονη τεχνολογία προσφέρει μεγάλες δυνατότητες αξιοποίηση της βιομάζας και των αποβλήτων για παραγωγή ενέργειας. Στον νομό λόγω της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής έχουμε υψηλή παραγωγή βιομάζας που μπορεί να αξιοποιηθεί.
- Η αξιοποίηση του Γεωθερμικού πεδίου σε πληθώρα εφαρμογών, μπορεί στον τομέα των καλλιεργειών να προσφέρει υψηλές αποδόσεις με χρήση φθηνής ενέργειας. Οι χρήσεις που

ενδείκνυται αφορούν στη θέρμανση θερμοκηπίων, την ιχθυοκαλλιέργεια, την αντιπαγετική προστασία, την κάλυψη θερμικών αναγκών πτηνοτροφικών μονάδων, τη θέρμανση οικισμών καθώς και τον ιαματικό τουρισμό.

- Η λειτουργία σχολών και τμημάτων του ΤΕΙ Ηπείρου στην πόλη της Άρτας, δίνει επίσης δυνατότητες που μπορούν να αξιοποιηθούν και να στηρίξουν την τοπική κοινωνία, σε επίπεδο έρευνας, εισαγωγής και διάδοσης νέων εφαρμογών πληροφορικής, ενεργειακών και περιβαλλοντικών τεχνολογιών, σε συνάφεια με κλάδους της τοπικής οικονομίας.

Παράλληλα, η συνεργασία του ΤΕΙ Ηπείρου με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το Επιστημονικό Τεχνολογικό Πάρκο Ηπείρου, για την ανάδειξη της περιοχής, την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και προϊόντων σε εθνικό αλλά και προοπτικά σε διεθνές επίπεδο.

Περιβαλλοντική Πραγματικότητα

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο Νομός είναι:

- Λαθροθηρία
- Υπερβόσκηση (π.χ. Δήμος Θεοδωριανών)
- Αναξιοποίητη η πλούσια πανίδα και χλωρίδα της περιοχής
- Επιβάρυνση περιβάλλοντος λόγω των ζωικών απορριμμάτων (λίμνες - ποτάμια)
- Ρύπανση από αστικά απόβλητα. Συγκεκριμένα, η ρύπανση στον Άραχθο σε σημεία που καταλήγουν τα νερά από τις πεδιάδες της Άρτας προερχόμενα από τα ανεπεξέργαστα απόβλητα της φρουτοβιομηχανίας. Ακόμη για την επιβάρυνση της ποιότητας των υδάτων του Αμβρακικού Κόλπου ευθύνονται κατά κύριο λόγο τα ελαιοτριβεία της περιοχής.
- Σήμερα σημαντικό πρόβλημα για τις ορεινές κυρίως περιοχές του Νομού Άρτας αποτελεί η ύπαρξη παράνομων Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (Χ.Α.Δ.Α.), Χ.Υ.Τ.Υ. και βιολογικού καθαρισμού.

Δυνατότητες

- Αξιοποίηση Λ. Πουρναρίου με στόχο την αύξηση επισκεψιμότητας, δημιουργία Κέντρου Υδροθεραπείας.
- Πλούσιος υγροβιότοπος Αμβρακικού Κόλπου.
- Δραστηριότητες Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Άραχθου.
- Αξιοποίηση Γεωθερμικού Πεδίου.

Η ολοκλήρωση της διαδικασίας καταγραφής και ανάλυσης κάθε τομέα της πραγματικότητας της περιοχής, προσφέρει τη δυνατότητα αποτύπωσης αντιπροσωπευτικής εικόνας της και επιτρέπει να προχωρήσει η ομάδα στο επόμενο στάδιο που είναι η διατύπωση και τεκμηρίωση αναπτυξιακού σεναρίου Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης της περιοχής.

«Αξιοποίηση των Δρόμων του Νερού»

Σε μια χώρα του ευρωπαϊκού νότου όπου η ξηρασία και τα άγονα εδάφη αποτελούν μεγάλο μέρος της, η ύπαρξη τέτοιας αφθονίας του υγρού στοιχείου θα είναι λάθος να μην αποτελέσει έναν από τους βασικότερους φορείς ανάπτυξης. Ο Άραχθος ένα από τα καθαρότερα ποτάμια της χώρας μας συνδέει την αναξιοποίητη και «παρθένα» ορεινή φύση με τον παραγωγικό πεδινό χώρο ο οποίος παρέχει προϊόντα ιδιαίτερα διατροφικής αξίας και την παραθαλάσσια περιοχή της Κορωνησίας η οποία παρουσιάζει μορφολογικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι σπάνια για την χώρα μας. «Το νερό είναι πλούτος» έλεγαν οι παλιοί. Ο τόπος που θέλει να επανακαθορίσει την ταυτότητα του και να σταματήσει να κρύβεται πίσω από την ονομασία προέλευσης «ΗΠΕΙΡΟΣ» (η οποία παραπέμπει στον νομό Ιωαννίνων) αξίζει να πάρει την προστιθέμενη αξία που του δίνει η φύση του και τα προϊόντων του μαζί με την πολιτιστική κληρονομιά του.

Η ΠΕ Άρτας διατρέχεται από τον Άραχθο με τέτοιο τρόπο που θα μπορούσαμε να πούμε ότι αποτελεί την ραχοκοκαλιά της. Οι υδάτινοι όγκοι οι οποίοι καταλήγουν στον Αμβρακικό κόλπο θα μπορούσαν να γίνουν οι «δρόμοι» σύνδεσης του ορεινού με το παραθαλάσσιο τοπίο και γύρω από αυτούς να αναπτυχθούν διάφορες δραστηριότητες οι οποίες σε πρώτη φάση θα έχουν ως στόχο να κρατήσουν τον γηγενή πληθυσμό και σε δεύτερη και να δώσουν κίνητρο σε πολίτες που δυσκολεύονται στα μεγάλα αστικά κέντρα να επιστρέψουν στο τόπο τους. Οι δραστηριότητες αυτές που θα περιγράφουν παρακάτω θα έχουν ως στόχο να αξιοποιηθεί το δυναμικό που έχει η περιοχή ως τόπος «ήπιου φιλοξενειακού» τουρισμού ο οποίος θα στηρίζεται αποκλειστικά στα υψηλής αξίας προϊόντα, τι καθαρό περιβάλλον, τον φυσικό τρόπο ζωής και κατ'επέκταση όλο το πολιτισμικό φορτίο της περιοχής.

Όλη αυτή η προσπάθεια θα έχει βασικότερο στόχο να δοθεί στο όνομα της Άρτας η πραγματική του αξία και να σταματήσει να «κρύβεται» πίσω από την ονομασία προέλευσης «Ηπειρος» την αξία του οποίου και δεν την πιστώνεται. Η πιστοποίηση των δραστηριοτήτων του τοπικού πληθυσμού κάτω από ένα τοπικό σήμα ποιότητας, τα οποία θα δώσει πραγματικό όνομα προέλευσης στα υψηλής αξίας προϊόντα της περιοχής. Το νερό θα είναι το βασικό μέσο σύνδεσης των δραστηριοτήτων και η ανάπτυξη θα επιδιώξει την προσέλκυση ενεργών πολιτών. Ραχοκοκαλιά της παρούσας πρότασης, είναι η οργάνωση των ανθρώπων σε Συλλογικότητες όπου ο καθένας προσφέρει ανάλογα με τις δυνατότητές του, σε γη, σε κατοικία, σε επιστημονική γνώση, σε εργασία, δημιουργώντας έτσι μικρές κοινωνίες που θα στηρίζονται σε ηθικές αξίες και αρχές και πρώτα απ' όλα στην αλληλεγγύη, τη δικαιοσύνη, το μέτρο και που ως στόχο θα έχουν την κάλυψη των πραγματικών αναγκών των ανθρώπων και όχι το κέρδος. Με τη δραστηριοποίηση τέτοιων συλλογικοτήτων θα ζωντανέψει η περιοχή, ενώ σταδιακά θα μπορέσει να ανασυγκροτηθεί παραγωγικά, γεγονός που συντελέσει στο να ανέβει το βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων που κατοικούν σε αυτόν.

Οι ενδιαφερόμενοι πολίτες ως υποκείμενα ενός τέτοιου εγχειρήματος, δεν μπορεί παρά να είναι πολίτες ενεργοί, συνειδητοί, υπεύθυνοι, ευαίσθητοι, που θα αποφασίσουν «να πάρουν την κατάσταση στα χέρια τους», απαλλαγμένοι από τα δεσμά της υπερκατανάλωσης, της ατομικότητας, του «βολέματος», της ανταγωνιστικότητας. Δρώντας μέσα σε συλλογικότητες, τις οποίες διέπουν οι αρχές της διεπιστημονικότητας, της συνεργασίας, της χειραφετημένης διαβούλευσης, της κοινωνικής αλληλεγγύης. Επιδίωξη κάθε συλλογικότητας ένας δρόμος εναλλακτικός για μια ζωή αξία να βιωθεί σε αρμονία και με σεβασμό στο φυσικό και πολιτισμικό περιβάλλον όπου αυτή εντάσσεται. Μέλη κάθε συλλογικότητας μπορούν να είναι: αγρότες της περιοχής, ηλικιωμένοι κάτοικοι, απόδημοι με ιδιοκτησία γης, νέοι ακτήμονες, επιστήμονες, επαγγελματίες, τεχνίτες με καταγωγή ή όχι από την περιοχή, η τοπική αυτοδιοίκηση. Τέλος θα πρέπει να τονισθεί ότι, η συγκρότηση κάθε Συλλογικότητας θα είναι

προϊόν ελεύθερης βούλησης και η λειτουργία της θα στηρίζεται το δίχως άλλο σε συγκεκριμένες αρχές.

Επί μέρους στόχοι

- Αξιοποίηση των νέων μεγάλων έργων (νέοι αυτοκινητόδρομοι και γέφυρα του Ρίο - Αντίρριο) οι οποίοι μειώνουν σημαντικά το χρόνο πρόσβασης στην περιοχή
- Αξιοποίηση του κτιριακού δυναμικού που δεν χρησιμοποιείται με στόχο, να επανακατοικηθούν τα χωριά, τα οποία θα αποτελέσουν βάσεις για την εγκατάσταση νέων η παλιών εγκαταλειμμένων δραστηριοτήτων
- Κατασκευή διαδρομών παραπλεύρως των υδατικών πόρων ώστε να είναι εύκολη και ευχάριστη η πρόσβαση από επισκέπτες πεζοπόρους, ποδηλάτες κτλ.
- Παραγωγή αγροτικών προϊόντων με μεθόδους ολοκληρωμένης διαχείρισης
- Προώθηση της επωνυμίας για ΟΛΑ τα προϊόντα της Άρτας
- Δημιουργία δικτύων αποκλειστικής διάθεσης συγκεκριμένων προϊόντων
- Χρήση πολιτιστικών και φυσικών διαθεσίμων για τη δημιουργία εναλλακτικών μορφών φιλοξενίας και αθλητικών δραστηριοτήτων.
- Αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (υπολείμματα αγροτικών καλλιεργειών, ηλιακή και αιολική ενέργεια, δασική βιομάζα κτλ.)
- Προσθήκη στοιχείων πολιτιστικής κληρονομιάς σε τομείς της οικονομικής δραστηριότητας
- Ορισμός της λίμνης Πουρναρίου, του Αμβρακικού κόλπου και των ορεινών χωριών στα Τζουμέρκα ως κεντρικά σημεία της ΠΕ και σύνδεση τους με τις υδάτινες διαδρομές όπου αυτό είναι δυνατό

Βασική Ιδέα

Αν θα θέλαμε να θέσουμε ένα όραμα για την περιοχή θα ήταν η δημιουργία ενός κλειστού πάρκου το οποίο θα λειτουργεί με τις αξίες της ολοκληρωμένης ανάπτυξης χωρισμένο σε θεματικές περιοχές ανάλογα με τις δραστηριότητες οι οποίες θα δημιουργηθούν για την αξιοποίηση των φυσικών και πολιτισμικών διαθεσίμων της Π.Ε. Βασικές προτεραιότητες θα είναι το καθαρό περιβάλλον το οποίο δίνει τη δυνατότητα παραγωγής προϊόντων υψηλής διατροφικής αξίας, τα οποία αξιοποιούνται μέσω της λαϊκής σοφίας από την τοπική γαστρονομία. Αυτές οι δραστηριότητες θα δώσουν νέες θέσεις εργασίας.

Θεωρούμε ότι το γενικό σήμα ποιότητας που θα καλύπτει όλα τα προϊόντα και τις δραστηριότητες στον Νομό, θα αποτελέσει μέσο προώθησης τους και προσέλκυσης επισκεπτών.

Για να υπάρξει το αναπτυξιακό σενάριο με τίτλο «Αξιοποίηση των Δρόμων του Νερού» θα πρέπει να διεξαχθούν ειδικές μελέτες για την οργάνωση του παραγωγικού και εμπορικού δικτύου (ενεργειακού, αγροτικού κτλ.), έτσι ώστε να μειωθεί η κατανάλωση ενέργειας και να παράγονται προϊόντα που θα αναζητεί να προμηθευτεί ο καταναλωτής.

Η πρότασή μας είναι να συσταθούν επιμέρους θεματικές Συλλογικότητες σε σχέση με τον κεντρικό άξονα δραστηριοποίησης της καθεμιάς, σε όλη την έκταση του νομού. Για παράδειγμα προϊόντων γεωργικής παραγωγής, κτηνοτροφικής παραγωγής, ιχθυοκαλλιέργειας, δασικών προϊόντων, αξιοποίησης γεωθερμικού πεδίου κλπ. Παράλληλα με την κύρια δραστηριότητα της κάθε Συλλογικότητα θα αναπτύσσει και άλλες επιμέρους όπως για παράδειγμα συλλογή βοτάνων και περαιτέρω επεξεργασία μέχρι τη συσκευασία, ομοίως μανιταριών, παρασκευή μαρμελάδων, γλυκών κουταλιού κλπ. από τοπικά προϊόντα. Η συνεργασία μεταξύ των Συλλογικοτήτων θεωρείται αυτονόητη και επιβεβλημένη, ενώ όλες

μπορεί να συντονίζονται από ένα κεντρικό σημείο του νομού, ενδεχομένως στην πρωτεύουσα, όπου θα ρυθμίζονται ζητήματα μεταφοράς, αποθήκευσης και προώθησης των προϊόντων εντός και εκτός νομού.

Ένα από τα γνωρίσματα των Συλλογικοτήτων είναι η αξιοποίηση της εμπειρίας και της γνώσης της περιοχής και των ιδιαιτεροτήτων από τους κατοίκους της περιοχής αλλά συγχρόνως και σε συνδυασμό με την επιστημονική γνώση και τις νέες τεχνολογίες. Ιδιαίτερα η χρήση του διαδικτύου μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα σε θέματα επικοινωνίας, διαφήμισης και προώθησης των τοπικών προϊόντων. Η διεπιστημονικότητα των Συλλογικοτήτων, είναι άλλο ένα στοιχείο της δυναμικής τους καθώς θα επιδιώκεται μέσα από τη διαβούλευση και την ολιστική προσέγγιση προβλημάτων η εξεύρεση λύσεων. Έτσι, υπάρχει η δυνατότητα για παράδειγμα να μελετηθεί και να πραγματοποιηθεί αναδιάρθρωση των καλλιεργειών εάν αυτό κριθεί απαραίτητο σε σχέση με τις νέες συνθήκες φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας.

Ένα επιπλέον στοιχείο της δυναμικής της κάθε Συλλογικότητας, είναι η ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας προκειμένου να επιτυγχάνεται η καλύτερη δυνατή τιμή στη διάθεση των τοπικών προϊόντων, αντί της περίπτωσης που μεμονωμένοι αγρότες πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης διαφόρων «αετονύχηδων της αγοράς».

Οι δράσεις ανά τομέα οι οποίες έχουν ως στόχοτην «Αξιοποίηση των Δρόμων του Νερού» αναφέρονται παρακάτω επιγραμματικά:

Οικονομία

- Διασφάλιση της καθαρότητας των νερών μέσω ελέγχων (Αμβρακικού, Άραχθου κτλ.)
- Προώθηση των υπαρχόντων προϊόντων με πιστοποίηση (ΠΟΠ, ΠΓΕ, Βιολογικά κτλ.) μέσω του νέου σήματος ποιότητας το οποίο θα αναφέρεται υποχρεωτικά η ονομασία ΑΡΤΑ
- Καθετοποίηση της γεωργικής παραγωγής σε επίπεδο αγροτικής επιχείρησης
- Υποστήριξη Τοπικών Προϊόντων από Τοπικές Επιχειρήσεις και δημιουργία ζωνών αποκλειστικής διάθεσης
- Δημιουργία δικτύου από Επισκέψιμες Αγροτικές Μονάδες
- Δίκτυο προώθησης των τοπικών προϊόντων εκτός ΠΕ
- Μελέτες επανακαθορισμού των καλλιεργειών (νομιμοποίηση αμπελώνων, επέκταση σε νέες καλλιέργειες)
- Εκπαίδευση των παραγωγών και μεταποιητών στα συστήματα πιστοποίησης
- Δημιουργία μητρώου αναξιολογήτων φυσικών διαθεσίμων και προκήρυξη ενδιαφέροντος επένδυσης σε αυτά μέσω των τοπικών αρχών
- Αναβάθμιση στα αρδευτικά έργα
- Αξιοποίηση του επιστημονικού δυναμικού για αντιμετώπιση κινδύνων στις καλλιέργειες (τριστέσα σε εσπεριδοειδή, Xylella σε ελιές κτλ.)
- Κοινωνική συσπείρωση και αντίδραση σε αποφάσεις όπως CETA
- Η διασφάλιση της νόμιμης και ασφαλούς εργασίας μέσω ελέγχων
- Αξιοποίηση Α.Π.Ε. σε μονάδες μεταποίησης για την φθηνή παραγωγή πρώτων υλών
- Δημιουργία παραγωγικού Πάρκου δασικών προϊόντων γύρω από την λίμνη Πουρναρίου

- Ήπια τουριστική ανάπτυξη με εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Φυσιολατρικό, Περιηγητικό, Πολιτισμικό, Εκπαιδευτικό, Αγροτουρισμό, Ιαματικό, Θρησκευτικό κτλ.)
- Στήριξη του Τουριστικού Περιπτέρου Άρτας. Δημιουργία Ενοποιημένης ιστοσελίδας, εντύπων και συμμετοχή σε εκθέσεις για την προσέγγιση και εξυπηρέτηση τουριστών
- Λήψη κονδυλίων από Δημόσιους και Ιδιωτικούς φορείς για την συντήρηση και ανάδειξη των παραδοσιακών οικισμών
- Εφαρμογή των αρχών της Ανακύκλωσης, έτσι ώστε να μειωθεί η αλόγιστη καταστροφή των πρώτων υλών, και να μειωθούν τα έξοδα για προμήθεια πρώτων υλών (π.χ. λιπάσματα καλλιεργειών)

Πολιτισμός

- Διαδρομές γύρω και διαμέσου των υδάτινων όγκων
- Δημιουργία πολιτισμικού φεστιβάλ στη Λίμνη Πουρναρίου
- Ενίσχυση δραστηριοτήτων τοπικών συλλόγων
- Συνεργασία τοπικών συλλόγων με σκοπό την καταγραφή, ανάδειξη και προβολή λαογραφικών στοιχείων και δημιουργία ενιαίου μέσου προώθησης
- Διατήρηση πολιτιστικών εκδηλώσεων για προσέλκυση επισκεπτών (π.χ. αναβίωση τοπικών εθίμων, πανηγύρια, γιορτές κλπ)
- Προβολή, ανάδειξη της τοπικής κουζίνας μέσω μητρώου συνταγών

Κοινωνία

- Αποφόρτιση δραστηριοτήτων από την πόλη της Άρτας
- Αντιμετώπιση παράνομης εργασίας
- Καταγραφή και αξιοποίηση επιστημονικού δυναμικού
- Κίνητρα για επανακατοίκηση των χωριών
- Δημιουργία χωριών - κόμβων με ανεπτυγμένες κοινωνικές οικονομικές δραστηριότητες
- Δημιουργία συλλογικού ταμείου για αντιμετώπιση εξόδων ιδιαίτερα της πρώτης περιόδου
- Διασυλλογική στήριξη και συνεργασία σε όλα τα επίπεδα
- Συντονισμός επιμέρους δραστηριοτήτων κάθε Συλλογικότητας μέσω διαδικτύου
- Συλλογική πίεση προς την πολιτεία για ενίσχυση δομών και υποδομών στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της επικοινωνίας, οδικού δικτύου κλπ.
- Η έλλειψη παιδικών σταθμών σε ορεινούς οικισμούς μπορεί να καλυφθεί σε πρώτη φάση μέσα από τη διαδικασία φύλαξης μικρών παιδιών από μητέρες-μέλη Συλλογικοτήτων
- Επισκευαστικές εργασίες σε σχολεία ή άλλα κτίρια οικισμών από μέλη Συλλογικοτήτων
- Αντιμετώπιση δυσκολιών μετακίνησης-πρόσβασης ηλικιωμένων σε δομές διοίκησης, υγείας κλπ
- Αθλητικά όλα τα σχολεία της περιοχής
- Ενίσχυση δομών υγείας σε χωριά που θα εξελιχθούν σε κόμβους μέσω του ΚΕ Υγειονομικού του Στρατού που εδρεύει στην Άρτα
- Δημιουργία Χωροταξικού με σαφείς όρους και ενεργοποίηση μηχανισμών ελέγχου
- Ανάπτυξη σε μορφή ΚΕΠ, υπηρεσιών συμβουλευτικής
- Αναζήτηση πόρων μέσα από προγράμματα όπως το «Άθληση για όλους»

- Έμφαση στα αθλήματα βουνού, ποταμού (καγιάκ, Κανό, ορειβασία κτλ.)

Τεχνολογία – Υποδομές

- Κατασκευή - ανακαίνιση κτιρίων, διαδρομές δραστηριοτήτων (πεζοπορίας), συντήρηση γεφυριών. Χρήση τοπικών ψυχρών υλικών π.χ. «Πέτρα Άρτας»
- Δημιουργία νέων Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (Πλωτά Μέσα)
- Περεταίρω αξιοποίηση της Βιομηχανικής Περιοχής
- Δημιουργία κέντρου επιχειρηματικότητας και δικτύωσης σε συνεργασία με το ΤΕΙ Ηπείρου
- Μελέτη και επέκταση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας
- Διαχείριση σκουπιδιών και γεωργικών αποβλήτων με στόχο την παραγωγή ενέργειας και παροχής νέων θέσεων εργασίας κτλ
- Προώθηση και εφαρμογή διαδικασίας εφαρμογής και πιστοποίησης σήματος περιβαλλοντικού αποτυπώματος
- Προώθηση τεχνολογιών γεωργίας ακριβείας και ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων
- Συντήρηση και βελτίωση δικτύου ύδρευσης, άρδευσης, τηλεπικοινωνιών κτλ

Περιβάλλον

- Ενημέρωση - Εκπαίδευση πολιτών για το Κυνήγι. Αυστηροί έλεγχοι και ποινές
- Υπερβόσκηση. Έλεγχος με χρήση τηλεπισκοπικών μεθόδων και την χρήση δικτύου πιστοποίησης των παραγόμενων γεωργικών προϊόντων
- Ενημέρωση - εκπαίδευση στον εντοπισμό και συλλογή προϊόντων (π.χ. μανιτάρια, βότανα, φυτά), (διαδρομές πεζοπορίας)
- Υδάτινο Πάρκο Αμβρακικού
- Εκστρατεία ενημέρωσης των πολιτών για την ανακύκλωση και άλλα περιβαλλοντικά ζητήματα
- Εκπαιδευτικά προγράμματα Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Άραχθου εστιασμένα σε θέματα προστασίας πανίδας και χλωρίδας
- Αξιοποίηση ΧΥΤΥ και βιολογικού καθαρισμού
- Μονάδα επεξεργασίας ζωικών αποβλήτων για την παραγωγή βιοαερίου και κόμποστ

Αξιολόγηση

Η ιδέα να αναδειχθεί το όνομα Άρτα, μέσα από τον ανασχηματισμό της Π.Ε. σε ένα «Πάρκο» Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης, όπου θα αποκτήσει υπόσταση και θα αποκατασταθεί η προέλευση των τοπικών προϊόντων που «κρύβεται» πίσω από την ετικέτα «Ηπειρος», εκτιμάται ότι θα συγκεντρώσει σημαντική *κοινωνική αποδοχή*, παρόλο που η «λογική» του απέχει πολύ από τις υφιστάμενες ατομικές στάσεις, συμπεριφορές, νοοτροπίες που αφορούν στην ιδιοκτησία, την επιδίωξη του κέρδους, αλλά και στην επιφύλαξη και δυσπιστία προς τις συλλογικές διαδικασίες λόγω προηγούμενων εμπειριών, οι οποίες αντιτάσσονται στις αρχές και αξίες της συνεργασίας, της αλληλεγγύης, της συλλογικότητας.

Ο *χρονικός ορίζοντας υλοποίησης* του σεναρίου προβλέπεται να είναι σχετικά σύντομος, με την έννοια ότι υπάρχουν δυναμικοί πρωτογενής και δευτερογενής τομείς, ενώ η έμφαση πρέπει να δοθεί κυρίως στην προώθηση των προϊόντων, μέσα από την ανάδειξη συνολικά του τόπου και των φυσικών και πολιτισμικών του χαρακτηριστικών, ώστε όλα μαζί να αποτελέσουν ισχυρό

πόλο έλξης επισκεπτών και πιστών καταναλωτών των τοπικών προϊόντων. Παράλληλα θα ενισχύεται η δραστηριοποίηση σε καθένα από τους τρεις τομείς.

Το *οικονομικό κόστος* υλοποίησης του σεναρίου, δεν αναμένεται να είναι πολύ υψηλό, διότι η βασική ιδέα του σεναρίου έχει να κάνει με την αλλαγή κάποιων ονομασιών και του τρόπου προώθησης των προϊόντων που παράγονται στο νομό. Οπωσδήποτε προϋποθέτει κάποιες κυρίως σημειακές παρεμβάσεις και όχι τόσο ιδιαίτερα υψηλές επενδύσεις, τόσο από μέρους του δημοσίου, όσο και ιδιωτικές από τοπικούς επιχειρηματίες, ή συλλογικότητες. Η χρηματοδότηση σε κάθε περίπτωση μπορεί να προέρχεται από κάθε δυνατή πηγή, όπως για παράδειγμα επιδοτήσεις, συλλογικό ταμείο, δανεισμό από τράπεζα.

Παρακολούθηση και Ανάδραση

Το τελευταίο στάδιο στον δρόμο προς την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη αφορά στις προτάσεις για τη συνεχή παρακολούθηση και συνεχείς ελέγχους εφαρμογής του σεναρίου καθώς και στην εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων όποτε αυτές κρίνονται απαραίτητες. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να διαπιστωθούν τυχόν αποκλίσεις από τον αρχικό σχεδιασμό, να γίνουν διαρθρωτικές κινήσεις και ενδεχομένως αλλαγή του σχεδιασμού λόγω, είτε της μη αποδοχής από τους εμπλεκόμενους φορείς, είτε εύστοχων παρατηρήσεων που επισημάνθηκαν στην πορεία. Για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω προτείνεται:

- Η σύσταση κεντρικού φορέα παρακολούθησης και υλοποίησης του βέλτιστου σεναρίου «**Αξιοποίηση των Δρόμων του Νερού**»
- Τακτική επικοινωνία του φορέα με τους εμπλεκόμενους επαγγελματίες, πολίτες για συζήτηση προβλημάτων και κατάλληλων πρακτικών αντιμετώπισης
- Κίνητρα στους εμπλεκόμενους φορείς προκειμένου να επιτευχθεί η καλύτερη δυνατή εφαρμογή των δράσεων
- Αποφασιστικότητα του φορέα παρακολούθησης να προβεί στον επανασχεδιασμό δράσεων όταν κριθεί απαραίτητο

Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη, επιχειρεί να δώσει μια εναλλακτική άποψη στην έννοια της ανάπτυξης της συγκεκριμένης περιοχής, η οποία θα είναι ολοκληρωμένη, καθώς θα εκτείνεται όχι μόνο στο οικονομικό, αλλά και σε επιστημονικό, πολιτικό, πολιτισμικό, κοινωνικό, τεχνολογικό και περιβαλλοντικό επίπεδο και ταυτόχρονα θα είναι αξιοβίωτη. Με τις συγκεκριμένες δράσεις που εμπεριέχει, καταδεικνύει τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να εφαρμοστεί στην πράξη αυτό το εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης, το οποίο όπως είναι φυσικό δεν μπορεί να είναι παγιωμένο και στατικό αλλά αντίθετα με τη συνεχή παρακολούθηση και ανάδραση, να επιλέγονται οι κατάλληλες κάθε φορά παρεμβάσεις, ώστε να αποτρέπονται οι όποιες αποκλίσεις από τον αρχικό σχεδιασμό και παράλληλα όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς να έχουν τη δυνατότητα να προβαίνουν σε διαρθρωτικές κινήσεις ή ακόμα και επανασχεδιασμό δράσεων όταν οι συνθήκες το επιβάλλουν. Σημείο αναφοράς της παρούσας μελέτης, αποτελούν τα φυσικά διαθέσιμα της περιοχής, όπως, πρώτα και κύρια η αφθονία του υγρού στοιχείου, σε συνδυασμό με την «παρθένα» ορεινή φύση και τα εύφορα πεδινά και οι δραστηριότητες που μπορούν

αναπτυχθούν γύρω από αυτά. Με δεδομένο το γεγονός ότι το μέχρι σήμερα «μοντέλο ανάπτυξης» της περιοχής, όπως και ολόκληρης της χώρας, όχι μόνο δεν απέδωσε τα αναμενόμενα, αλλά αντίθετα απαξίωσε τις υφιστάμενες δυνατότητες, η παρούσα πρόταση, η οποία διαμορφώνεται μέσα από μια άλλη προσέγγιση και οπτική θα άξιζε ενδεχομένως τον κόπο να δοκιμαστεί.

Abstract

The Regional Unit of Arta is an region of special natural beauty, such as the gulf of Amvrakikos, the lower Tzoumerka, the Arachthos river, etc., remarkable primary production, as well as significant secondary production activities. However, the previously implemented government policies have failed to offer to the region the recognition it deserves, given the potential of its natural and human resources.

It was decided to follow the methodology of the Integrated Worthliving Development (Rokos, 2004), which is developed in seven steps. It is mutually accepted between the members of the interdisciplinary team that the development must be concurrent and continuous regarding the researching, scientific, economic, social, political, technical / technological, cultural and environmental fields, and furthermore for the special and in some cases unique conditions of physical and socioeconomic actual condition of the highland regions, which is always in dialectical harmony and respecting the human being and his "whole" natural and cultural environment in which he and his population must coexist peacefully and efficiently as a necessary part and not as dominants, owners, "investors" and exploiters, as they are related dependend and continuously interact in space and time with its surrounding, the urban, the national and the planetary environment.

In the proposed development scenario, it is mostly taken advantage of the great quantity of naturally available surface waters of the area, the extraordinary local products, the local people's folk wisdom and the sustainable and efficient cooperation between the locals with the main goal being a sufficient living status. The local population will be the enforcing power of creating this new living state which will make young people to consider coming back and revive the Regional Unit of Arta.

Βιβλιογραφία

Βρέλλη, Γ.[κ.α.], «Τελική μελέτη γεωθερμικού πεδίου Συκιών – Άρτας», Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών, Διεύθυνση Γεωθερμίας και Θερμομεταλλικών Υδάτων, ΙΓΜΕ, Αθήνα, 2007.

Δολόγλου, Ν., «Τουρισμός σε ορεινές περιοχές. Προβλήματα – Ανάγκες: Ολοκληρωμένη ανάπτυξη και οικοτουρισμός», ΜΕ.Κ.Δ.Ε του ΕΜΠ, 2008

Θεοχάρης, Μ. [κ.α.], «Το Αρδευτικό έργο Πέτα - Κομποτίου. Προοπτικές», 11ο Πανελλήνιο Εδαφολογικό Συνέδριο, 4-7 Οκτωβρίου, ΤΕΙ Ηπείρου, σσ. 7-42, Άρτα, 2006.

Κουτσόπουλος Κ., «Οι Διαστάσεις του Δημογραφικού Προβλήματος της Ελλάδας»(Σημειώσεις Μαθήματος), Ε.Μ.Π., Αθήνα, 2003.

Κωνσταντή, Μ. [κ.α.], «Τεχνικά Έργα του Πρωτογενούς Τομέα στην Περιοχή της Ηπείρου», ΤΕΕ ΗΠΕΙΡΟΥ, 2014.

Μιχαηλίδου, Ε., Ρόκος, Δ., «Πολιτική γης για την Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των ορεινών περιοχών στους τομείς της γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασοπονίας», Πρακτικά 3^{ου} Διεπιστημονικού Συνεδρίου «Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στις Ορεινές Περιοχές. Θεωρία και Πράξη, Ε. Μ. Πολυτεχνείο – Δήμος Μετσόβου, 7-10 Ιουνίου 2001, Συνεδριακό Κέντρο Μετσόβου, Μέτσοβο, επιστημονική επιμέλεια καθ. Δ. Ρόκος, Εναλλακτικές εκδόσεις, Αθήνα, σελ. 209-250, 2004.

Ρόκος Δ., «Από τη “βιώσιμη” ή “αιεφόρο” στην αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη» (Σημειώσεις Μαθήματος), ΔΠΜΣ «Περιβάλλον και Ανάπτυξη», Αθήνα, ΕΜΠ, 2001.

Ρόκος, Δ., «Κτηματολόγιο, Φυσικά Διαθέσιμα και Ολοκληρωμένες Αποδόσεις», Εκδόσεις Παρατηρητής, σελ. 304, Θεσσαλονίκη, 1980 (και ανατύπωση, Ε.Μ.Π., Αθήνα 1992).

Ρόκος Δ., «Μπορούν να υπάρξουν βιώσιμα μοντέλα ανάπτυξης στις ορεινές περιοχές στον αστερισμό της "βιώσιμης" ανάπτυξης; Η θεωρία και η πράξη της Αξιοβίωτης Ολοκληρωμένης Ανάπτυξης», Προσκεκλημένη εισήγηση, “Ελληνογερμανικό Αναπτυξιακό Συνέδριο” του Ιδρύματος Μεσογειακών Μελετών και του Ιδρύματος FridrichEbert, Ιωάννινα 14-15 Ιουνίου 2013.

Ρόκος, Δ., «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη στην Ελλάδα στα χρόνια της πολυδιάστατης κρίσης. Αίτια, Ευθύνες, Προτάσεις, Μέτρα, Δράσεις και Προοπτικές», Εναρκτήρια Ομιλία στο ομότιτλο 7ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε του Ε.Μ.Π, Μέτσοβο, 12 έως 15 Σεπτεμβρίου 2013

Ρόκος, Δ., 2004., «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της Ηπείρου Προβλήματα, Δυνατότητες και Περιορισμοί», 4ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο του Ε.Μ.Π. και του ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Ε.Μ.Π., Μέτσοβο 23-26 Σεπτεμβρίου 2004.

Υπουργείο Οικονομίας Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης, «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος (ΕΑΠ) Περιοχής Αμβρακικού με τίτλο «Αειφορική Ανάπτυξη στον Αμβρακικό (ΑΝΑΣΑ)», Αθήνα, 2010.

Χαριλόγης, Δ. «Χάρτης Μεταβολών Χρήσεων Γης για το Νομό Άρτας με Αξιοποίηση Μεθόδων και Τεχνικών Ψηφιακής Τηλεπισκόπησης», (Δ. Αργιαλάς, Επιμ.), Σχολή Αγρονόμων Τοπογράφων Μηχανικών, Εργαστήριο Τηλεπισκόπησης, ΕΜΠ, Αθήνα, 2009.

Δικτυακοί τόποι:

Αγροτικός Συνεταιρισμός Προβατοτρόφων Αναπαραγωγής Προβάτων Φυλής Φριζάρτα
<http://www.frizarta.com.gr/agrotikos>

Δήμος Αρταίων
<http://www.arta.gr/>

Δήμος Κεντρικών Τζουμέρκων
<http://www.dhmosktzoumerkwn.gr/>

Δήμος Νικολάου Σκουφά
<http://www.nskoufas.gr/index.php?lang=el>

Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Άρτας

<http://www.deya-artas.gr/wp1/?cat=8>

Ινστιτούτο Γεωλογικών Μεταλλευτικών Ερευνών

<http://www.igme.gr/>

Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας (ΜΕ.Κ.Δ.Ε.) του ΕΜΠ. «Αλληλεπίδραση Περιβάλλοντος και Τοπικού Πολιτισμού, στη σύγχρονη κοινωνία»

http://www.ntua.gr/MIRC/db/epirus_db/PERIVALLON/%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%97%CE%9B%CE%95%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%97_%CE%A0%CE%95%CE%A1%CE%99%CE%92%CE%91%CE%9B%CE%9B%CE%9F%CE%9D%CE%A4%CE%9F%CE%A3_%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%A4%CE%99%CE%A3%CE%9COY_%CE%9D_%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%91%CE%A3.htm

Νομός Άρτας, Ορεινά Δημοτικά και Κοινοτικά Διαμερίσματα, Δήμος Ξηροβουνίου

http://www.ntua.gr/MIRC/db/epirus_db/4%20Arta/4_1_D_Agnantwn/4_1_5_DD_Ktistadwn/4_1_5_DD_Ktistadwn.htm

Περιφέρεια Ηπείρου

<http://www.epirus.gov.gr>

Περιφερειακή Ενότητα Άρτας

<http://www.peartas.gov.gr>

Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας. Λατομικές Περιοχές Άρτας

<http://www.latomet.gr/ypan/default.aspx>

Υπουργείο Πολιτισμού. «ΛΓ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων»

http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=76

Υπουργείο Τουρισμού. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%A4%CE%BC%CE%AE%CE%BC%CE%B1-%CE%99%CE%B1%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD-%CE%A0%CE%B7%CE%B3%CF%8E%CE%BD>

Φορέας διαχείρισης Υδρότοπων Αμβρακικού

<http://www.amvrakikos.eu/>

Χ.Υ.Τ.Α. Άρτας

<http://www.xyta-artas.gr/index.php>